

Titel: BREV TIL: Louis Hjelmslev FRA: Paul Diderichsen (1945-12-02)

Citation: "BREV TIL: Louis Hjelmslev FRA: Paul Diderichsen (1945-12-02)", i *Louis Hjelmslev og hans kreds*, s. 1. Onlineudgave fra Louis Hjelmslev og hans kreds: https://tekster.kb.dk/catalog/lh-texts-kapsel_022-shoot-workidacc-1992_0005_022_Diderichsen_0210/facsimile.pdf (tilgået 03. maj 2024)

Anvendt udgave: Louis Hjelmslev og hans kreds

Ophavsret: Materialet kan være ophavsretligt beskyttet, og så må du kun bruge det til personlig brug. Hvis ophavsmanden er død for mere end 70 år siden, er værket fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit. Hvis der er flere ophavsmænd, gælder den længstlevendes dødsår. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

2/12 45

L.Hj. Journ. N° 3 / 1931, 186

Modt. d. / 19

Kære Professor Hjelmslev.

Da De havde saa kort Tid til Deres Indlæg i Konjunktiondebatten, vilde jeg ikke falde Dem i Talen med et Par Reservationer, som jeg ikke fik anført i mine afsluttende Bemærkninger, der paa Grund af det fremrykkede Tidspunkt blev fremsat i en noget for kategorisk - og ~~ikke~~ næppe helt klar - Form. For ikke at risikere, at Diskussionen næste Gang skal knytte an ved Udtalelser, som jeg ikke vil fastholde i den givne uforbeholdne Form, vil jeg derfor gerne paa denne Maade præcisere de Spørgsmaal, hvorom det er mig (og forventelig ogsaa andre) mest magtpaaliggende at høre Deres Opfattelse.

1) Mine Udtalelser om Glossematikens Klassifikation som mindre overskuelig (om end mere udtømmende, modsigelsesfri og objektiv) end den traditionelle i Brøndals Udformning beror muligvis paa, at jeg kun kender Glossematikens funktionelle Analyseprocedure og endda ikke helt har forstaaet denne (jeg troede, Holt her var rigtigt informeret, hvad han sjensynlig ikke har været). Saaledes som jeg har forstaaet det, maa nemlig de tre Hovedklasser: ⁱⁿ Nominer (med ~~ekstense~~ Morfemer), Verber (med ekstense), Partikler (uden Morf.), falde i et Utal af Underklasser, delvis med yderst faa Medlemmer, og defineret ved udviklede Kombinationer af Funktionsmuligheder (Forhold til samtlige Morfemkategorier, Hexidirektioner-og eventuelle andre Sætningsfunktioner²), hvor man oven i Kæbet maa kæmpe med den Vanskelighed, at ~~ikke~~ det i mange Tilfælde er tvivlsomt, om et Ord har en bestemt Bøjning (saaledes vil de færreste anerkende en Flertalsform af Løn; men ikke des mindre giver Ordbogen ikke ganske faa Belege osv.). Men det er jo muligt, at Proceduren kan anlægges saaledes, at de mindre væsentlige Forhold underordner sig de mere væsentlige, eller man kan i en ny "Syntese give en Fremstilling (fx. til pædagogiske Formaal), der er lige saa overskuelig ^{som} og dog mere eksakt end den traditionelle. Hvis Glossematikken saaledes ~~kan~~ diskursivt Analyse med en intuitiv Syntese, der giver et klart Overblik over Helhedens væsentligste

Træk, saa maa naturligvis den traditionelle Grammatik vige Pladsen baade i Forskning og Undervisning, og Brøndals System maa nøjes med at staa som et (efter nogles Mening højst betydningsfuldt) Trin i Grammatikkens Udvikling.
- Dette blot som en "epokegetisk" Reservation; det vil muligvis føre alt for vidt at skulle diskutere selve Klassifikationsprocessen, et Emne som vi jo rimeligvis vil faa Lejlighed til at genoptage ved de paatænkte Diskussioner om Morfologi og Syntaks.

Jeg gaar derefter over til de mere specielle Forhold, hvor Holts lidet gennemarbejdede Foredrag lod en i Uvished om Glossematikkens egentlige Opfattelse:

2) Funktionel Klassifikation og semantisk Substantivering til de enkelte Temaer. Er det (som vist af Holt antaget) Glossematikkens Mening, at en synonymisk Definition paa Grundlag af Betydningskategorier (og med Anvendelse af Plus, Minus, Alfa, Beta osv.) kun skal finde Sted ved funktionelt aldeles ensartede Ord (altsaa ikke ved de Holtske Konjunktioner, naar man gaar dem efter i Sæmne, saaledes som vi gjorde paa Mødet forleden)? Hvis ikke: hvordan finder man da de Ord, der skal sammenstilles som polære, ^{komplekse} eller neutrale inden for en given (og i saa Fald : hvorledes given?) ~~Definition~~ Dimension? For at nævne et enkelt Eksempel: er det ulovligt at opstille uden som polar Modsetning til med, fordi uden hænger sammen med ude og ud og derfor if. Holt (med Rette?) maa henregnes til Nominerne, eller kan uden dels tankes at indgaa med ægte Prepositioner ^(Med osv.) i et Synonymsystem, og sammen med ~~uden~~ inden/inde/ind i et andet o.s.fr.?

Paa den anden Side : kræver Glossematikken, at alle funktionelt fuldt ensartede Ord skal ordnes paa en Maade analog med den af Holt anvendte? - ~~altsaa~~
^{Gruppe 13} 3) Da Holt sjensynlig ganske havde misforstaaet Glossematikkens Klassifikationsgrundlag, og De selv sidste Gang antydede en Definition, der ligge r betydeligt nærmere ved den traditionelle, vilde det ^{er} være interessant at vide, om en glossematisk Analyse af Dansk vilde føre til at opstille to Klasser.

der i Omfang sa[n]nogenlunde svarer til de traditionelle ~~Kæde~~ Konjunktioner (sideordnende og underordnende? eller kun de sidste?) og Præpositioner, og hvordan de vil være defineret. Vil man definere Konjunktioner som Ord, der kan indordne en Neks i en anden (dette Udtryk er formentlig mere adækvat end at sige, at Bidsætningen "underordnes" Hovedsætningen, idet Bidsætningen jo selv hører med til Hovedsætningen, og Underordning fortrinsvis bruges om Forhold mellem to Led, fx. en Genstandssætning i Forhold til det styrende Verbum; men her har Glossematikken maaske andre og mindre ækvivalente Udtryk [9], eller vil man indskrænke sig til at medtage Ord, der kun har den Funktion at være Konnektiver for Neksier? I første Tilfælde vil man nødes til at medtage mange Ord (og Ordforbindelser?), der ogsaa kan bruges i andre Funktioner ~~fx. og, eller, men, til, fra, om, skønt, hvis, thi, da, saa, fordi, om end, i Fald~~, og man får saaledes Klasser, der ikke er eksklusive, hvilket er en betænkelig Sag; til Gengæld bliver det muligt at stille samtlige Sætningsforbindere sammen og præcisere deres Anvendelse over for hinanden, fx. dele dem i saadanne, der styrer Hovedsætnings-Ørdestilling (thi, for) saadanne der styrer Bidsætnings-Ørdestilling, og saadanne, der styrer begge Dele (fx. at, saa). I sidste Tilfælde får man kun ganske få Ord (som, at (der i øvrigt ogsaa styrer Inf!)) og end. Disse er der ikke meget at stille op med! - Maaske foreligger her ikke et Enten-Eller, men et Baade-Og, som det vil være muligt at formidle ved en mere konsekvent og mindre stiv Beskrivelsesmetode end den ^{helt almindelige} nu-kendte. Det synes at være nødvendigt at udføre Operationer i flere Planer, hvis Forholdene skal beskrives udtømmende og adækvat.

Da jeg nu er i Gang med stille besværlige Spørgsmaal, maas jeg maaske benytte Lejligheden til at berøre et Par Problemer, der kun indirekte angaar den aktuelle Diskussion, men som jeg løber Panden mod, hver Gang jeg prøver at gennemtænke den danske Morfologi efter glossematiske Synspunkter. De har saa vidt jeg ved paa flere Seder fremsat den Anskuelse, at man bør skelne

mellem Bøjning og Afledning paa den Maade, at Bøjningskategorierne er styrede medens (i glossematisk Forstand) Afledning ikke har noget Forhold til Styrelse. Ser man paa indoeuropæiske Sprog af gammel Type, er denne Definition evident, og det vil være meget ønskeligt ogsaa at kunne anvende denne paa moderne Sprog. Men vil det ikke føre til, at adskillige af de Kategorier, der fx. i Dansk ganske adækvat dækker de gamle Bøjningsformer (~~de~~ Oversættelse), maa opfattes som Derivationer? Saaledes navnlig i Verberne; det forekommer mig tvivlsomt, om Tempus og Modus her tør anses for styret; ganske vist skal man have Præteritum i baade Hedsætning og Ledætning ved Antagelse, der strider mod noget tidligere antaget ("Irrealis"): Hvis jeg vidste det, sagde jeg det. Og ganske vist kan man have Præteritum om noget nutidigt, der henføres til fremmed Tanke (Han vidste ikke, at du var syg endnu); men i første Tilfælde kan man jo med lige saa god Ret sige, at begge Præteritumsformerne direkte er fremkaldt af det "irreelle" Sagforhold, man vil fremstille, og i sidste Tilfælde er der jo ikke noget obligatorisk Forhold. Endnu vanskeligere synes det at finde Styrelsesforhold ved Modus, hvis man da ikke vil tage Hensyn til de afvigende Subjekts- og Ordstillingsforhold ved de tre Modi (men saadanne Forskelle gør sig jo ogsaa gældende, naar man sammenligner et Verbum og et Verbalsubstantiv); - eller skal man medregne Infinitiv til Modus (evt. paa Grund af dens Sammenfald med Optativ) og saa betragte denne som "styret af" Modalverberne?

Nu har jeg spurgt om mere end de syv vise kan besvare, og jeg venter naturligvis ikke at faa Patentløsninger paa alle grammatiske Problemer ved Ksdet paa Torsdag; men hvis det er muligt blot antydningvis at give en Idé om Glossematikens Opfattelse af de her skizzerede Problemer, vilde det sikkert for mig og mange andre være en værdifuld Hjælp til en dybere Forstaaelse af en Teori, der for mig er den eneste, der virkelig er paa Dagsordenen.

Med venlig Hilsen

Deres ærbødige

Paul Hjelmslev